

Juryrapport Charlotte Köhler Stipendium 2015

Wat maakt iemand tot een veelbelovende jonge toneelschrijver? Een vraag die de jury van het Charlotte Köhler Stipendium 2015 heeft geprobeerd te beantwoorden en het zal u niet verbazen: er waren ongeveer evenveel antwoorden als potentiële winnaars. Afgezien van een paar functionele eisen (zoals niet afgestudeerd voor 2011 en sindsdien tenminste één professionele opvoering van een eigen geschreven theaterstuk hebben beleefd) was het aan de jury om de criteria te bepalen. Al snel bleek onze discussie zich toe te spitsen op drie zaken: 'eigenheid' - dat wil zeggen een eigen stijl, klank en onderwerpkeuze – 'vakmanschap' en 'noodzaak'.

We lazen van ongeveer 35 schrijvers en collectieven alle theaterteksten en troffen zo een dynamisch veld aan waarin veel interessante dingen gebeuren. Tijdens het lezen van deze stukken viel ons op dat bij veel jonge schrijvers de stijl zich het eerste lijkt te ontwikkelen. We waren blij te merken dat veel schrijvers een eigenzinnig universum weten op te roepen om hun verhaal in te vertellen. De vraag wat precies de verbinding met de maatschappij is en wat de noodzaak om het stuk juist nu op deze manier te schrijven, was soms minder goed te beantwoorden.

We zagen ook het omgekeerde: de urgentie is evident, maar in het werk blijven juist structuur en stijl achter. Meer dan eens troffen we spitsvondige teksten aan over onalledaagse onderwerpen die helaas niet tot een in zijn totaliteit overtuigend toneelstuk leidden. Lazen we teksten van bekwame jonge schrijvers die zichtbaar een eigen stijl ontwikkelen én lukt het hen dit te koppelen aan een interessante onderwerpkeuze, dan was onze nieuwsgierigheid geprikkeld.

Een nog altijd groeiend segment van de Nederlandstalige toneelschrijfcultuur is die waarin de schrijver ook de speler van de tekst is. Het zijn schrijvers als Rebekka de Wit, de leden van BOG, Hof van Eede en het (eveneens Vlaamse) Sincollectief van onder meer Fikry El Azzouzi. We troffen prachtige teksten aan en vroegen ons af of het hier ook voor anderen speelbare toneelteksten betrof. En zo nee: is dat een bezwaar voor het toekennen van het stipendium?

De jury ziet het stipendium namelijk als één van de weinige kansen om (een deel van) de brug te zijn tussen een beginnende toneelschrijver en een gezelschap of een duurzamer schrijftraject. Want zo bloeiend en enthousiast als de jonge toneelschrijfcultuur in Nederland is, zo schaars blijven de plekken waar jonge schrijvers na hun eerste stukken aansluiting weten te vinden. Plekken waar jonge schrijvers zich in vrijheid, maar met voldoende artistiek klankbord kunnen ontwikkelen. Op dit punt ziet het Nederlandse theaterklimaat er karig uit. Hoe kan dit? Zoeken de schrijvers van nu die samenwerking niet standvastig genoeg op? Is er een gebrek aan vertrouwen vanuit de gezelschappen? Avonden als deze stemmen echter hoopvol en inmiddels is ook helder dat diverse plekken in de komende vier jaar opnieuw middelen hopen te kunnen vrijmaken voor (jong) schrijftalent.

Eén van de gevolgen van het huidige klimaat lijkt te zijn dat veel schrijvers van de jongste generatie 'veelschrijvers' worden. We zagen meerdere auteurs die veel bouwstenen op elkaar leggen en (vaak in opdracht) veel korte stukken schrijven in snel wisselende samenwerkingen. Daarmee verhouden zij zich zichtbaar en gretig tot de ingewikkelde markt die zij als jonge kunstenaars bestormen. Een gevaar, zo bleek bij het lezen, is dat het werk 'kortademig' wordt. Een jonge schrijver die zich al te veel tot 'de markt' verhoudt, lijkt zichzelf al snel te herhalen in vorm, stijl of inhoud.

Uiteraard zagen we ook jonge kunstenaars die gestaag en consequent blijven zoeken naar een eigen stem en vorm. Enthousiast las de jury werk van bijvoorbeeld Sara van Gennip, Rineke Roosenboom, Sofie Tseng en Daan Windhorst: schrijvers die zich soms lichtzinnig of absurdistisch, soms juist gedurfd zwaarmoedig uitspreken over de wereld.

Echter, na een jaar lezen, kwam de jury tot het oordeel dat het Charlotte Köhler Stipendium 2015 zou moeten worden toegekend aan een schrijver die zich op drie niveaus tegelijk ontwikkelt en onderscheidt: structuur en vorm, stijl en taalgebruik en de verbintenis die het stuk aangaat met de wereld. Deze schrijver is Michael Bijnens (1990), die in 2013 afstudeerde aan de Brusselse theaterschool Rits.

Tijdens zijn studie schreef Bijnens het drieluik *O Falso Profeto* (2011), *Iris* (2012) en *Bloedspoor* (2013) en won daarmee de Theater Aan Zee SABAM Jongtheaterschrijfprijs 2013. Met het prijzengeld schreef hij later de roman *Cinderella*. In hetzelfde jaar 2013 schreef hij *La Linea*, dat zich afspeelt op de grens van Mexico en de VS en de relatie onderzoekt tussen het lokale evangelisme en drugsgeweld; een whodunnit met een heus religieus delirium als slotakkoord.

Een jaar later, in 2014, kwam bij Orkater *De onzichtbare man* uit. Dit stuk, gemaakt in samenspraak met beeldend kunstenaar Michiel Voet, begint als een informele presentatie, maar mondt uit in theateraal en verwarrend verhaal over illegaliteit. Het stuk is bovendien volkomen anders van opzet en vorm dan het eerdere werk.

Vervolgens reisde Michael Bijnens af naar Libanon en verwerkte hij zijn ervaringen in het stuk *Valley of Saints*, dat in 2015 werd uitgevoerd door Bronks & C-Mine in samenwerking met Aurelie Di Marino. Het werd een dialoog tussen een vrouwelijke jihadist en een rijke projectontwikkelaar. Hij houdt haar vast op het terras van zijn luxueuze buitenvilla. In die arena draait het gevecht om de vraag welk wereldbeeld steekhoudender is: dat van de jihadist voor het kalifaat of dat van de kapitalist voor rijkdom en persoonlijk welbevinden? En tot slot verscheen vorig jaar *Aperçu de l'inconnu*, een tekst gebaseerd op het politiedossier rond de Bende van Nijvel.

Bijnens blijkt in zijn nog niet erg uitgebreide, maar wel sterk uiteenlopende oeuvre steeds in staat een eigen universum te creëren dat alle drie de genoemde niveaus bestrijkt. Hij kiest sterk en maatschappelijk relevant materiaal als uitgangspunt en verhoudt zich zo tot materiaal dat groter is dan hijzelf en zijn eigen wereld. Als een journalist pleegt hij research, als een kunstenaar werkt hij dit uit. Zijn werk ontwikkelt zich consistent en in een stijgende lijn. Uit het theaterwerk spreekt een volkomen eigen en authentieke stem, ongepolijst, krachtig en volwassen. Bijnens benadert de wereld en zijn onderwerpen als een outsider, maar gaat hier vervolgens een diepe en geloofwaardige verbintenis mee aan.

We zijn ons er van bewust dat laureaat Bijnens Vlaams is en wij dus onze ondersteuning buiten het Nederlandse Theaterklimaat leggen, terwijl we juist in Nederland een noodzaak aan erkenning en ondersteuning voor jong toneelschrijftalent signaleren.

Maar Michael Bijnens blies ons van de sokken. Zijn stukken hebben een literaire waarde, los van makerschap en eigen uitvoering op toneel. Hij vertelt hedendaagse verhalen in boeiende constructies, meerdere personages en met moderne, spannende verteltechnieken. Zijn denken is groots, zijn werk krachtig, oorspronkelijk, werelds. Hier spreekt een startende schrijver met ambitie, engagement en vakmanschap.

Het is de jury dan ook een eer om namens het bestuur van de Vereniging van Letterkundigen het Charlotte Köhler Stipendium 2015 te overhandigen aan: Michael Bijnens.

Rik van den Bos
Sara van der Kooi
Berthe Spoelstra

Februari 2016